JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
JEAN MISCHO
25 päivänä lokakuuta 2001 [1]

I Johdanto

A *Asian perustana olevat tosiseikat*

1. Euroopan yhteisöjen komissio ryhtyi 6 päivänä helmikuuta 1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17 (perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan ensimmäinen täytäntöönpanoasetus) [2] 14 artiklan nojalla 13. ja 14.10.1983 polypropeenin alalla tekemiensä tarkastusten perusteella tutkimaan polyvinyylikloridia (jäljempänä PVC) koskevaa tapausta. Tämän johdosta se teki useita tarkastuksia asianomaisten yritysten tiloissa ja esitti näille yrityksille useita tietojensaantipyyntöjä.

2. Komissio aloitti 24.3.1988 asetuksen N:o 17 3 artiklan 1 kohdan nojalla menettelyn 14:ää PVC:n tuottajaa vastaan. Se osoitti 5.4.1988 kullekin näistä yrityksistä asetuksen N:o 17 19 artiklan 1 ja 2 kohdassa säädetyistä kuulemisista 25 päivänä heinäkuuta 1963 annetun komission asetuksen N:o 99/63/ETY [3] 2 artiklan 1 kohdassa säädetyn väitetiedoksiannon. Kaikki ne yritykset, joille väitetiedoksianto oli osoitettu, esittivät huomautuksensa vuoden 1988 kesäkuussa. Niitä kaikkia kuultiin vuoden 1988 syyskuussa lukuun ottamatta Shell International Chemical Company Ltd:itä, joka ei ollut tätä pyytänyt.

3. Kilpailunrajoituksia ja määräävää markkina-asemaa käsittelevä neuvoa-antava komitea (jäljempänä neuvoa-antava komitea) antoi 1.12.1988 lausuntonsa alustavasta ehdotuksesta komission päätökseksi.

4. Menettelyn päätteeksi komissio teki 21.12.1988 päätöksen 89/190/ETY [4] (IV/31.865, PVC) ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta (jäljempänä ensimmäinen PVC-päätös). Tässä päätöksessään komissio määräsi EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan (josta on tullut EY 81 artiklan 1 kohta) rikkomisesta seuraamuksia seuraaville PVC:n tuottajille: Atochem SA,

1 — Alkuperäinen kieli: ranska.
2 — EYVL 1962, 13, s. 204.
3 — EYVL 1963, 127, s. 2268.
4 — EYVL 1989, L 74, s. 1.

BASF AG, DSM NV, Enichem SpA, Hoechst AG (jäljempänä Hoechst), Hüls AG, Imperial Chemical Industries plc (jäljempänä ICI), Limburgse Vinyl Maatschappij NV, Montedison SpA, Norsk Hydro AS (jäljempänä Norsk Hydro), Société artésienne de vinyle SA, Shell International Chemical Company Ltd, Solvay et Cie (jäljempänä Solvay) ja Wacker-Chemie GmbH.

5. Kaikki nämä yritykset Solvayta lukuun ottamatta nostivat yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa tästä päätöksestä kanteen, jossa ne vaativat päätöksen kumoamista.

6. Asiassa Norsk Hydro vastaan komissio [5] 19.6.1990 antamassaan määräyksessä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin jätti Norsk Hydron nostaman kanteen tutkimatta.

7. Muut asiat yhdistettiin suullista käsittelyä sekä tuomion antamista varten.

8. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi yhdistetyissä asioissa BASF ym. vastaan komissio [6] 27.2.1992 antamassaan tuomiossa ensimmäisen PVC-päätöksen mitättömäksi.

9. Komission haettua muutosta tähän tuomioon yhteisöjen tuomioistuin kumosi asiassa komissio vastaan BASF ym. [7] 15.6.1994 antamallaan tuomiolla ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomion ja ensimmäisen PVC-päätöksen.

10. Tämän tuomion johdosta komissio teki 27.7.1994 uuden päätöksen, joka koski niitä tuottajia, joista ensimmäisessä PVC-päätöksessä oli kyse, Solvayta ja Norsk Hydro AS:ää lukuun ottamatta [EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 27 päivänä heinäkuuta 1994 tehty komission päätös 94/599/EY (IV/31.865 — PVC) (EYVL L 239, s. 14; jäljempänä toinen PVC-päätös)]. Tällä päätöksellä kyseiset yritykset määrättiin maksamaan samansuuruiset sakot kuin niiden maksettavaksi ensimmäisessä PVC-päätöksessä määrätyt sakot olivat.

11. Toisessa PVC-päätöksessä todetaan muun muassa seuraavaa:

"*1 artikla*

BASF AG, DSM NV, Elf Atochem SA, Enichem SpA, Hoechst AG, Hüls AG, Imperial Chemical Industries plc, Limburgse Vinyl Maatschappij NV, Montedi-

5 — T-106/89, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa.

6 — T-79/89, T-84/89, T-85/89, T-86/89, T-89/89, T-91/89, T-92/89, T-94/89, T-96/89, T-98/89, T-102/89 ja T-104/89 (Kok. 1992, s. II-315, Kok. Ep. XII, s. II-1).

7 — C-137/92 P (Kok. 1994, s. I-2555, Kok. Ep. XV, s. I-239).

son SpA, Société artésienne de vinyle SA, Shell International Chemical [Company] Ltd ja Wacker-Chemie GmbH ovat rikkoneet tässä päätöksessä mainittuina ajanjaksoina perustamissopimuksen 85 artiklan määräyksiä osallistuessaan (yhdessä Norsk Hydron — — ja Solvayn — — kanssa) sopimuksiin ja/tai yritysten yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joita on noudatettu arviolta ainakin noin vuoden 1980 elokuusta alkaen ja joiden nojalla tuottajat, jotka toimittavat PVC:tä yhteismarkkinoiden alueella, ovat osallistuneet säännöllisin väliajoin pidettäviin kokouksiin vahvistaakseen 'tavoitteellisia' hintoja ja 'tavoitteellisia' kiintiöitä, suunnitellakseen yhdenmukaistettuja aloitteita hintatason korottamiseksi ja valvoakseen näiden salaisten järjestelyjen toteutumista.

2 artikla

Edellä 1 artiklassa mainittujen yritysten, jotka vielä toimivat PVC-alalla, lukuun ottamatta Norsk Hydroa — — ja Solvayta — — , jotka jo on määrätty lopettamaan kilpailusääntöjen rikkominen, on välittömästi lopetettava edellä mainitut rikkomiset (jos ne eivät vielä ole lopettaneet niitä) ja pidättäydyttävä jatkossa PVC-alalla harjoittamassaan toiminnassa kaikista sellaisista sopimuksista ja yhdenmukaistetuista menettelytavoista, joiden tarkoitus voi olla samanlainen tai vastaava tai joilla voi olla samanlaisia tai vastaavia seurauksia, mukaan lukien kaikkien sellaisten tietojen vaihto, jotka yleensä ovat liikesalaisuuksia ja joiden vaihtamisella menettelyyn osallistuvat saisivat suoraan tai välillisesti tietoja muiden tuottajien tuotannosta, toimituksista, varastojen koosta, myyntihinnoista tai investointikustannuksista tai -suunnitelmista tai tietoja, joiden nojalla ne voisivat panna täytäntöön hintoja tai markkinoiden jakamista yhteisössä koskevan nimenomaisen tai hiljaisen sopimuksen tai noudattaa hintoja tai markkinoiden jakamista yhteisössä koskevaa yhdenmukaistettua menettelytapaa. Kaikki yleisluontoisten tietojen vaihtamista koskevat järjestelmät, joihin tuottajat osallistuvat PVC-alalla, on toteutettava siten, etteivät ne koske sellaisia tietoja, joiden perusteella on mahdollista yksilöidä tiettyjen tuottajien käyttäytyminen; yritysten on erityisesti pidättäydyttävä vaihtamasta keskenään sellaisia lisätietoja, joilla on merkitystä kilpailun kannalta ja jotka eivät kuulu tällaisen järjestelmän piiriin.

3 artikla

Tässä päätöksessä tarkoitettujen yritysten maksettavaksi määrätään 1 artiklassa todetun rikkomisen vuoksi seuraavat sakot:

i) BASF AG: 1 500 000 ecun suuruinen sakko;

ii) DSM NV: 600 000 ecun suuruinen sakko;

iii) Elf Atochem SA: 3 200 000 ecun suuruinen sakko;

iv) Enichem SpA: 2 500 000 ecun suuruinen sakko;

v) Hoechst AG: 1 500 000 ecun suuruinen sakko;

vi) Hüls AG: 2 200 000 ecun suuruinen sakko;

vii) Imperial Chemical Industries plc: 2 500 000 ecun suuruinen sakko;

viii) Limburgse Vinyl Maatschappij NV: 750 000 ecun suuruinen sakko;

ix) Montedison SpA: 1 750 000 ecun suuruinen sakko;

x) Société artésienne de vinyle SA: 400 000 ecun suuruinen sakko;

xi) Shell International Chemical Company Ltd: 850 000 ecun suuruinen sakko;

xii) Wacker-Chemie GmbH: 1 500 000 ecun suuruinen sakko."

B *Oikeudenkäynti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa*

12. Limburgse Vinyl Maatschappij NV, Elf Atochem SA (jäljempänä Elf Atochem), BASF AG, Shell International Chemical Company Ltd, DSM NV ja DSM Kunststoffen BV, Wacker-Chemie GmbH, Hoechst, Société artésienne de vinyle SA, Montedison SpA, ICI, Hüls AG ja Enichem SpA nostivat yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa kanteet 5.—14.10.1994 toimittamillaan kannekirjelmillä.

13. Jokainen kantaja vaati, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kumoaa kokonaan tai osittain toisen PVC-päätöksen ja että se toissijaisesti kumoaa sakon tai pienentää sen määrää. Montedison SpA vaati lisäksi, että komissio velvoi-

tetaan maksamaan vahingonkorvausta määrä, joka vastaa vakuuden asettamisesta aiheutuneita kuluja ja kaikkia muita toisesta PVC-päätöksestä aiheutuneita kuluja.

— hylkäsi kanteet muilta osin

— määräsi oikeudenkäyntikuluista.

C *Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomio*

D *Oikeudenkäynti yhteisöjen tuomioistuimessa*

14. Yhdistetyissä asioissa Limburgse Vinyl Maatschappij ym. vastaan komissio [8] 20.4.1999 antamassaan tuomiossa (jäljempänä valituksenalainen tuomio) ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

15. Elf Atochem on EY:n tuomioistuimen perussäännön 49 artiklan nojalla hakenut muutosta tähän tuomioon yhteisöjen tuomioistuimeen 29.6.1999 toimittamallaan valituskirjelmällä.

— yhdisti asiat tuomion antamista varten

16. Elf Atochem vaatii, että yhteisöjen tuomioistuin

— kumosi toisen PVC-päätöksen 1 artiklan siltä osin kuin siinä todetaan Société artésienne de vinyle SA:n olleen osallisena kilpailusääntöjen rikkomisessa, josta yrityksiä moitittiin, vuoden 1981 ensimmäisen vuosipuoliskon jälkeen

— kumoaa valituksenalaisen tuomion ja ratkaisee asian lopullisesti

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

— alensi Elf Atochemin sakon 2 600 000 euroon, Société artésienne de vinyle SA:n sakon 135 000 euroon ja ICI:n sakon 1 550 000 euroon

17. Komissio vaatii, että yhteisöjen tuomioistuin

— hylkää valituksen

8 — T-305/94, T-306/94, T-307/94, T-313/94, T-314/94, T-315/94, T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 ja T-335/94 (Kok. 1999, s. II-931).

— velvoittaa valittajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

II Analyysi

18. Valittaja esittää kaksi valitusperustetta, joita tarkastellaan peräkkäin.

Ensimmäinen valitusperuste

19. Elf Atochem moittii ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta ensinnäkin siitä, ettei tämä ottanut kantaa kanneperusteeseen, joka koski sitä, että toinen PVC-päätös poikkesi asiasisällöltään ensimmäisestä PVC-päätöksestä, ja jota Elf Atochem väittää laajalti selostaneensa muiden kantajien tavoin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa, kuten Elf Atochemin mukaan käy ilmi valituksenalaisen tuomion 222 kohdasta. Tällainen perustelujen puuttuminen riittäisi Elf Atochemin mukaan jo yksinään valituksenalaisen tuomion kumoamiseen.

20. Tämän osalta on korostettava, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi valituksenalaisen tuomion 257 kohdassa, että "Päätöksessä on tehty ainoastaan toimituksellisia muutoksia, joilla ei ole vaikutusta väitteisiin".

21. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin siis vastasi tähän valittajan väitteeseen, ja käsittelen jäljempänä vielä tuon kannanoton paikkansapitävyyttä.

22. Näin ollen Elf Atochem moittii ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta väärin siitä, ettei tämä ottanut kantaa kanneperusteeseen.

23. Tästä seuraa, että perustelujen puuttumista koskeva valitusperuste on aiheeton ja että se on hylättävä.

Toinen valitusperuste

24. Elf Atochem väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi väärin, että komissiolla ei asetusten N:o 17 ja 99/63 nojalla ollut velvollisuutta aloittaa uutta hallintomenettelyä toisen PVC-päätöksen tekemiseksi. Tämä valitusperuste jakaantuu neljään osaan.

25. Kaksi ensimmäistä osaa koskee tarvetta toteuttaa valmistelevia toimia, nimittäin tarvetta kuulla yrityksiä ja neuvoa-antavaa komiteaa, ennen toisen PVC-päätöksen tekemistä. Niiden tarkastelu riippuu siis siitä, pysyivätkö aikaisemmin ensimmäisen PVC-päätöksen tekemiseksi toteutetut val-

mistelevat toimet pätevinä, mikä on tämän valitusperusteen kolmannen osan aiheena. Tämä kolmas osa on siis käsiteltävä ensin.

Kolmas osa, joka koskee koko ensimmäisen PVC-päätöksen kumoamista edellä mainituissa yhdistetyissä asioissa komissio vastaan BASF ym. annetulla tuomiolla

26. Elf Atochem korostaa, että tällä tuomiolla kumottiin ensimmäinen PVC-päätös sekä säädösten todistusvoimaiseksi saattamista koskevien sääntöjen että kollegisen päätöksenteon periaatteen rikkomisen takia. Todettu pätemättömyys koskee Elf Atochemin mukaan koko säädöstä, koska yhteisöjen tuomioistuin ei Elf Atochemin mukaan rajoittanut kumoamista koskemaan vain säädöksen tiettyjä osia. Säädöksen antamista edeltävää hallintomenettelyä ei Elf Atochemin mukaan kuitenkaan voida erottaa säädöksen antamisesta. Näin ollen säädöksen kumoaminen aiheuttaa Elf Atochemin mukaan tarpeen toteuttaa uudelleen ne säädöksen antamista edeltävät hallintotoimet, joista säädetään asetuksissa N:o 17 ja 99/63.

27. Elf Atochem mainitsee tämän osalta asiassa Transocean Marine Paint vastaan komissio [9] ja asiassa British Aerospace ja Rover vastaan komissio [10] annetut tuomiot.

9 — Asia 17/74, tuomio 23.10.1974 (Kok. 1974, s. 1063, Kok. Ep. II, s. 363).

10 — Asia C-294/90, tuomio 4.2.1992 (Kok. 1992, s. I-493).

28. Päätöksen kumoamisen vaikutukset päätöksen tekemistä edeltävien hallintotoimien pätevyyteen riippuvat, kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin valituksenalaisen tuomion 184 kohdassa aivan oikein katsoi, kumoamisperusteista, mitä valittaja ei sitä paitsi kiistä.

29. Tämä toteamus, joka muuten tarkoittaa pelkästään oikeusvoimaa koskevan yleissäännön soveltamista esillä olevaan tapaukseen, saa vahvistuksen sekä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen että valittajan itsensä mainitsemasta oikeuskäytännöstä.

30. Toisin kuin esillä olevassa tapauksessa, valittajan mainitsemissa aiemmissa tuomioissa komission päätöksen pätemättömyyteen oli syynä sellainen menettelyvirhe, joka vaikutti tekstin lopullista hyväksymisvaihetta edeltäviin toimiin, ja oli siis johdonmukaista, että päätöksen tekijä velvoitettiin korjaamaan kyseisiin valmisteleviin toimiin vaikuttanut pätemättömyys.

31. Näin ollen riidanalaisen päätöksen osittainen pätemättömyys johtui edellä mainitussa asiassa Transocean Marine Paint vastaan komissio siitä seikasta, että komissio ei ollut valmistelevan menettelyn aikana ilmoittanut yrityksille sellaisesta edellytyksestä, jonka se myöhemmin sisällytti lopulliseen päätökseensä, mikä selitti

tarpeen suorittaa valmisteleva menettely uudelleen.

32. Edellä mainitussa asiassa British Aerospace ja Rover vastaan komissio oli kyse komission uuden päätöksen tekemisestä valtiontukien alalla aikaisempien päätösten täytäntöönpanoa koskeneiden oikeudenkäyntien yhteydessä eikä kumoamistuomion seurauksista. Tuossa asiassa — toisin kuin käsiteltävänä olevassa tapauksessa — oli uusia tosiseikkoja, joiden vuoksi uusi menettely oli tarpeen.

33. Tästä seuraa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin perustellusti katsoi, että ensimmäisen PVC-päätöksen kumoamisen vaikutus valmisteleviin toimiin oli selvitettävä yhteisöjen tuomioistuimen tuosta päätöksestä antaman tuomion tuomiolauselman ja perustelujen valossa.

34. Päätöksen kumoaminen johtui kuitenkin pelkästään siitä, että komissio oli rikkonut niitä menettelysääntöjä, jotka koskevat yksinomaan päätöksen lopullisen tekemisen yksityiskohtia. Pätemättömyys ei siis voinut ulottua menettelyvirheen syntymistä edeltäneisiin hallinnollisiin vaiheisiin, joihin kyseisiä sääntöjä ei edes sovelleta.

35. Tuota päätelmää ei mitenkään muuta valittajan itsepintaisesti esittämä väite, jonka mukaan kumoaminen, jonka täydellisyyttä valittaja korostaa, ei johtunut pelkästään tuosta menettelyvirheestä vaan myös, ja jopa pääasiassa, kollegisen päätöksenteon periaatteen rikkomisesta.

36. Kumpikaan näistä kahdesta pätemättömyyden syystä ei nimittäin vaikuta lopullista päätöstä edeltäviin toimiin. Se, ettei päätöksen tekstiä ole saatettu todistusvoimaiseksi, tai se, että päätöksen lopullisen tekemisen hetkellä loukattiin kollegisen päätöksenteon periaatetta, ovat molemmat luonnostaan menettelyn aikaisemman kulun ulkopuolisia seikkoja, eivätkä ne siis voi vaikuttaa menettelyn pätevyyteen. Se seikka, että nämä pätemättömyyden syyt vaikuttavat koko päätökseen, on tässä suhteessa merkityksetön, koska siitä ei seuraa, että pätemättömyys ulottuisi muihin toimiin, kuten valmisteleviin toimiin.

37. Tilanne oli siis analoginen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 184 kohdassa mainitseman asiassa Espanja vastaan komissio annetun tuomion [11] kanssa, jossa yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että kumotun säädöksen korvaamiseen tähtäävä menettely voitiin aloittaa uudelleen juuri siitä ajankohdasta, jolloin lainvastaisuus ilmeni.

38. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei siis tehnyt oikeudellista virhettä katsoessaan, että ensimmäisen PVC-päätöksen pätemättömyys ei ollut ulottunut kumottua päätöstä edeltäneisiin hallintotoimiin.

11 — Asia C-415/96, tuomio 12.11.1998 (Kok. 1998, s. I-6993).

39. Tämän valitusperusteen kolmas osa on siis hylättävä.

Ensimmäinen osa, joka koskee sitä, että uuden päätöksen tekemiseen liittyvää oikeutta tulla kuulluksi oli rikottu

40. Elf Atochem katsoo, että komission olisi toisen PVC-päätöksen tekemiseksi pitänyt soveltaa uudelleen asetuksia N:o 17 ja 99/63, koska tämä päätös tehtiin kuusi vuotta ensimmäisen PVC-päätöksen jälkeen eli olennaisesti erilaisessa taloudellisessa kokonaistilanteessa, minkä takia Elf Atochemin mukaan asianosaisten kuuleminen olisi ollut perusteltua, ja lisäksi tämä päätös sisältää ensimmäiseen PVC-päätökseen nähden uusia seikkoja.

41. Ensimmäisenä erona Elf Atochemin mukaan on, että yritykset, joille toinen PVC-päätös osoitettiin, eivät ole samoja kuin ne yritykset, joille ensimmäinen PVC-päätös oli osoitettu. Elf Atochemin mukaan nimittäin toisen PVC-päätöksen perusteluissa ja päätösosassa muista yrityksistä erotetaan Norsk Hydro ja Solvay, joille ei määrätä seuraamuksia, sillä komissio ilmoittaa tämän päätöksen 59 kohdassa seuraavaa: "koska Solvay ei ole nostanut [ensimmäisestä PVC-päätöksestä] kumoamiskannetta yhteisöjen tuomioistuimessa ja koska Norsk Hydron kanne on jätetty tutkimatta, [ensimmäinen PVC-päätös] jää niiden osalta voimaan". Tämä osoittaa Elf Atochemin mukaan täysin sen, että on olemassa samanaikaisesti kaksi päätöstä, nimittäin ensimmäinen PVC-päätös, joka koskee Norsk Hydroa ja Solvayta, ja toinen PVC-päätös, joka koskee muita yrityksiä. Elf Atochem kuitenkin väittää, että ainoastaan ensimmäinen PVC-päätös oli valmistelevan hallintomenettelyn kohteena.

42. Toinen ero johtuu Elf Atochemin mukaan siitä, että komissio perustaa toisessa PVC-päätöksessä väitteensä huomattavassa määrin sellaisten yritysten kollektiiviseen toimintaan, joiden joukossa Alf Atochemin mukaan Norsk Hydro ja Solvay edelleen ovat, vaikkei tätä päätöstä olekaan osoitettu näille kahdelle yritykselle. Siten komissio ottaa Elf Atochemin mukaan ristiriitaisesti edelleen huomioon näiden toisen PVC-päätöksen ulkopuolisten yritysten toiminnan määrittääkseen sen rikkomisen merkittävyyden, johon se väittää niiden yritysten syyllistyneen, joille toinen PVC-päätös on osoitettu. Ensimmäinen PVC-päätös ja toinen PVC-päätös koskevat Elf Atochemin mukaan siis sellaisia väitettyjä yhteistoimintajärjestelyjä ja/tai kollektiivisia yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joihin osallistuneiden yritysten katsottiin vuoden 1994 päätöksessä olevan eri yrityksiä kuin ne, joista oli kyse vuoden 1988 päätöksessä.

43. Olen komission tavoin sitä mieltä, että tällainen päättely perustuu virheelliseen käsitykseen komission päätöksen oikeudellisesta luonteesta. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi nimittäin perustellusti valituksenalaisen tuomion 167 kohdassa, että vaikka päätös onkin yhden ainoan päätöksen muodossa, se on

todellisuudessa kokonaisuus, joka koostuu useista yksittäispäätöksistä. Kumoaminen saattoi näin ollen koskea ainoastaan niitä yrityksiä, joiden kanne oli ollut menestyksekäs, kuten yhteisöjen tuomioistuin muuten katsoi asiassa komissio vastaan Assi-Domän Kraft Products ym. antamassaan tuomiossa. [12]

44. Solvayn ja Norsk Hydron osalta alkuperäinen päätös pysyi sen sijaan pätevänä eikä toista PVC-päätöstä siis tarvinnut osoittaa niille. Toinen PVC-päätös voitiin osoittaa ainoastaan niille yrityksille, joihin ensimmäistä PVC-päätöstä ei voitu enää soveltaa.

45. Tästä seuraa, että se seikka, että ensimmäinen PVC-päätös ja toinen PVC-päätös osoitettiin eri yrityksille, ei mitenkään tarkoita sitä, että toisessa päätöksessä olisi ensimmäiseen päätökseen nähden sellainen ero, josta yrityksiä olisi pitänyt kuulla.

46. Sama koskee väitettä, jonka mukaan toisessa PVC-päätöksessä otetaan huomioon Solvayn ja Norsk Hydron toiminta, vaikka tätä päätöstä ei ensimmäisestä PVC-päätöksestä poiketen osoitettukaan näille yrityksille.

47. Valituksenalaisen tuomion 768—778 kohdasta nimittäin ilmenee, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut, että komissio ei ole katsonut yritysten olevan kollektiivisessa vastuussa vaan komissio on katsonut kunkin yrityksen olevan vastuussa niistä teoista, joissa se on ollut osallisena, eikä valittaja ole riitauttanut tätä.

48. Tästä seuraa, että kunkin yrityksen vastuu rikkomisista ei riipu muiden tekemistä rikkomisista. Näin ollen ei voida väittää, että toisessa PVC-päätöksessä, toisin kuin ensimmäisessä PVC-päätöksessä, olisi otettu huomioon sellaisten yritysten toiminta, joille päätöstä ei ollut osoitettu.

49. Lopuksi komission vanhentumisajasta esittämät näkemykset [13] eivät myöskään merkitse ensimmäiseen PVC-päätökseen nähden sellaista eroa, josta yrityksiä olisi pitänyt kuulla.

50. Näillä näkemyksillä komissio nimittäin täydentää perustelujaan niiden olemassa olevien väitteiden tueksi, joista yrityksiä kuultiin ennen ensimmäisen PVC-päätöksen tekemistä, muttei esitä uusia

12 — Asia C-310/97 P, tuomio 14.9.1999 (Kok. 1999, s. I-5363).

13 — Ks. päätöksen 56—58 kohta.

väitteitä. Uusi päätös koskee siis ainoastaan sellaista käyttäytymistä, josta yrityksillä on ollut tilaisuus esittää kantansa.

51. Se, että komissio täydentää myöhemmin perustelujaan, on näin ollen sallittua, ilman, että yrityksiä on tarpeen kuulla uudelleen, kuten yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee. [14]

52. Valittajan väitteistä käy kuitenkin ilmi, että uusien väitteiden tai edes näiden kahden päätöksen välisten erojen olemassaolo tai niiden puuttuminen ei ole valittajan mielestä mitenkään ratkaisevaa.

53. Valittaja nimittäin katsoo, että jokainen komission tekemä päätös sisältää omat väitteensä. Komissio ei voi valittajan mukaan vain toistaa kumotun aikaisemman päätöksen sisältämiä väitteitä.

54. Valittaja viittaa tämän väitteen tueksi asetuksen N:o 99/63 4 artiklaan, jonka mukaan komissio saa päätöksissään ottaa huomioon ainoastaan sellaiset väitteet, joiden osalta asianosaisille on annettu tilaisuus esittää näkökantansa.

55. Näin ollen valittaja katsoo, että jokaista komission päätöstä, jossa todetaan kilpailusääntöjen rikkominen, aiemmin on välttämättä käytävä oma valmisteleva menettelynsä.

56. Tämän osalta on syytä palauttaa mieleen, että, kuten olemme edellä havainneet, päätöksen kumoaminen ei ole vaikuttanut niiden valmistelevien toimien pätevyyteen, jotka on toteutettu ennen päätöksen tekstin todistusvoimaiseksi saattamista.

57. Tästä seuraa, että käsiteltävänä olevassa tapauksessa on kuultu asianomaisia yrityksiä ja että nämä ovat voineet tuoda esiin perustelunsa niistä väitteistä, joita komissio on niitä vastaan esittänyt.

58. Näin ollen valittajan mainitsemassa asetuksen N:o 99/63 4 artiklassa säädetty edellytys täyttyy, koska sellaista väitettä ei ole esitetty, että komissio olisi ottanut huomioon sellaisia väitteitä, joista yrityksillä ei olisi ollut mahdollisuutta lausua kantaansa.

14 — Yhdistetyt asiat 100/80—103/80, Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomio 7.6.1983 (Kok. 1983, s. 1825, Kok. Ep. VII, s. 133, 15 kohta).

59. Tästä säännöksestä seuraa nimittäin ainoastaan, että jokaisen päätöksen on perustuttava sellaisiin väitteisiin, joista asianosaiset ovat voineet esittää kantansa. Tämä ei tarkoita sitä, että kumottu aikaisempi päätös ei olisi voinut perustua samoihin väitteisiin.

60. Tällainen edellytys ei johdu asetuksen tekstistä eikä se voi myöskään perustua asetuksen tavoitteeseen.

61. Asetuksen tavoitteena nimittäin on suojella puolustautumisoikeuksia estämällä yrityksiä joutumasta komission yllättämiksi ja antamalla näille päinvastoin mahdollisuuden ottaa ajoissa kantaa kaikkiin niitä vastaan esitettyihin moitteisiin.

62. Tämän tavoitteen noudattaminen ei ole ristiriidassa sen kanssa, että kyseiset syytökset sisältyivät jo aikaisempaan päätökseen, kun kerran tämä päätös on kumottu ilman, että tämä kumoaminen vaikuttaa valmisteleviin toimiin, kuten käsiteltävänä olevassa tapauksessa.

63. Elf Atochem kuitenkin väittää toissijaisesti, että vaikka komission velvollisuus kuulla uudelleen asianosaisia ei seuraisikaan asetuksista N:o 17 ja N:o 99/63, se johtuisi joka tapauksessa puolustautumisoikeuksien "pikkutarkan" noudattamisen vaatimuksista.

64. En ole samaa mieltä tästä päätelmästä.

65. Kuten nimittäin juuri totesin, yritysten kuulemisen tarkoituksena on antaa näille mahdollisuus esittää kantansa niistä kilpailunvastaisista menettelytavoista, joista niitä moititaan. Juuri näin on käsiteltävänä olevassa tapauksessa tehty ensimmäisen PVC-päätöksen valmistelevan menettelyn yhteydessä. En siis ymmärrä, missä mielessä puolustautumisoikeudet olisivat edellyttäneet, että yritykset ottavat uudelleen kantaa samoihin tosiseikkoihin.

66. Tässä yhteydessä on syytä palauttaa mieleen, että toinen PVC-päätös koskee ainoastaan vuosina 1980—1983 ilmenneitä kilpailunvastaisia menettelytapoja, joista yrityksillä on ollut kaikki mahdollisuudet esittää kantansa.

67. Näin ollen oikeutta tulla kuulluksi on kunnioitettu täysimääräisesti huolimatta mahdollisesta tosiseikoissa ja oikeudellisissa seikoissa tapahtuneesta myöhemmästä kehityksestä. Tämän oikeuden ei nimittäin voida katsoa merkitsevän sitä, että komissiolla olisi velvollisuus antaa yrityksille mahdollisuus esittää huomautuksia komission toimien muista näkökohdista, kuten siitä, miten komissio käyttää

päätöksen tekemisen tarkoituksenmukaisuutta koskevaa harkintavaltaansa.

68. Sitä paitsi, kuten komissio korostaa, valittajan vaatimus saada esittää kantansa ensimmäisen PVC-päätöksen ja toisen PVC-päätöksen välisistä eroista tarkoittaa käytännössä vaatimusta alustavan päätösehdotuksen kontradiktorisesta tarkastelusta. Oikeuskäytännöstä kuitenkin seuraa, että tällainen vaatimus on vastoin asetuksessa N:o 17 tavoiteltua järjestelmää. [15]

69. Sen valittajan väitteen osalta, joka koskee sitä valittajan kannalta myönteistä merkitystä, joka kuulemismenettelyistä vastaavalla neuvonantajalla olisi voinut olla, tämä huomio ei muuta mitenkään sitä seikkaa, että kuulemismenettelyistä vastaava neuvonantaja on käsiteltävänä olevassa asiassa osallistunut tapauksen käsittelyyn ja laatinut kertomuksen ensimmäisen PVC-päätöksen valmistelun yhteydessä. Uuden kuulemisen toimittamisvelvollisuuden puuttuessa ei ollut tarpeen, että kuulemismenettelyistä vastaava neuvonantaja osallistuu uudelleen tapauksen käsittelyyn.

70. Lisättäköön, että viittaus edellä mainittuun tapaukseen Transocean Marine Paint vastaan komissio ei ole tässäkään kohdassa omiaan tukemaan valittajan väitettä. Tämä asia nimittäin poikkesi olennaisesti käsiteltävänä olevasta tapauksesta siinä mielessä, että riidanalainen päätös sisälsi valmistelevaan menettelyyn verrattuna huomattavan muutoksen, nimittäin ehdon lisäämisen poikkeuslupaan.

15 — Em. yhdistetyt asiat Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomion 35 kohta.

71. Edellä esitetystä seuraa, että tämän valitusperusteen ensimmäinen osa on hylättävä.

Toinen osa, joka koskee neuvoa-antavan komitean kuulematta jättämistä

72. Elf Atochem väittää, että neuvoa-antavan komitean kuulemista koskevaa olennaista menettelyvaatimusta, josta säädetään asetuksen N:o 17 10 artiklan 3 kohdassa ja 15 artiklan 3 kohdassa, olisi pitänyt noudattaa pätemättömyyden uhalla. Elf Atochemin mukaan komitean kuulemisen tarkoituksena on saada jäsenvaltioiden edustajien lausunto, ja sen tavoite siis poikkeaa yritysten kuulemisen tavoitteesta. Elf Atochemin mukaan se seikka, että komissio jätti kuulematta yrityksiä, ei vapauttanut tätä velvollisuudesta kuulla neuvoa-antavaa komiteaa.

73. Tämän osalta riittää sen mieleen palauttaminen, että — kuten olemme edellä nähneet — ensimmäisen PVC-päätöksen kumoaminen ei vaikuttanut tätä päätöstä edeltäneisiin valmisteleviin toimiin, kuten neuvoa-antavan komitean kuulemiseen. Tästä seuraa, että koska tämä kuuleminen on toimitettu, asetuksen N:o 17 asiaankuuluvia säännöksiä on tässä tapauksessa noudatettu.

74. Tämän valitusperusteen toinen osa on näin ollen hylättävä.

Neljäs osa, joka koskee asiakirja-aineistoon tutustumista koskevan oikeuden rikkomista

75. Elf Atochem toteaa, että komissio ei tarjonnut oma-aloitteisesti yrityksille mahdollisuutta tutustua niille raskauttaviin ja niitä puoltaviin todisteisiin, jotka olivat sen hallussa, vaikka asiakirja-aineistoon tutustumista koskevan oikeuden myöntämisedellytyksiä oli vuosina 1988—1994 laajennettu.

76. Elf Atochem väittää, että niiden asiakirjojen tarkastelu, joihin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin lopulta antoi sille oikeuden tutustua toteuttamansa prosessinjohtotoimen mukaisesti, toi esiin erittäin vakavia kontradiktorisen menettelyn periaatteen loukkaamisia siinä mielessä, että tiettyjä näitä yrityksiä puoltaneita asiakirjoja ei Elf Atochemin mukaan annettu tiedoksi ja että muista sellaisista asiakirjoista, jotka oli annettu tiedoksi, komissio oli Elf Atochemin mukaan yksinkertaisesti peittänyt yrityksiä puoltaneita seikkoja.

77. Valittaja moittii ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta siitä, että tämä asetti puolustautumisoikeuksien rikkomisen toteamisen edellytykseksi sen todistamisen, että kyseisten asiakirjojen salaaminen saattoi vaikuttaa menettelyn kulkuun ja päätöksen sisältöön valittajan vahingoksi.

78. Valittaja nimittäin katsoo, että tällainen suppea käsitys puolustautumisoikeuksista ei ole koskaan saanut yhteisöjen tuomioistuimen vahvistusta perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan yhteydessä vaan ainoastaan valtiontukien alalla.[16] Valittajan mukaan tällä alalla tällainen ratkaisu selittyy sillä etuoikeutetulla asemalla, jossa jäsenvaltiot ovat komissioon ja asianosaisiin nähden. Asiayhteys ei siis valittajan mukaan ole verrattavissa niiden menettelyjen asiayhteyteen, joissa on tarkoitus todeta, että yritys on rikkonut perustamissopimuksen 85 artiklaa.

79. Elf Atochem on joka tapauksessa sitä mieltä, että kontradiktorisen menettelyn periaatetta olisi loukattu, vaikkei komissio olisikaan käyttänyt salattuja asiakirjoja suoraan.

80. Mitä näistä väitteistä on ajateltava?

81. Ensinnäkin on pakko todeta, että — toisin kuin valittaja väittää — yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä seuraa, että pelkkä asiakirjojen salaaminen ei voi aiheuttaa päätöksen kumoamista.

82. Asiassa Hercules Chemicals vastaan komissio[17] annetun tuomion 80 kohdasta

16 — Asia C-142/87, Belgia v. komissio, tuomio 21.3.1990 (Kok. 1990, s. I-959, Kok. Ep. X, s. 387, 47 ja 48 kohta).

17 — Asia C-51/92 P, tuomio 8.7.1999 (Kok. 1999, s. I-4235).

nimittäin käy varmasti ilmi, että komission päätöstä ei ole syytä kumota, jos yritys ei näytä toteen, että kyseessä olevat asiakirjat sisälsivät sen puolustuksen kannalta hyödyllistä selvitysaineistoa ja että tämän vuoksi se, ettei se voinut saada niitä tietoonsa ennen päätöksen tekemistä, oli loukannut sen puolustautumisoikeuksia.

83. Näin ollen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin perustellusti katsoi, että pelkkä sääntöjenvastaisuus asiakirja-aineistoon tutustumista koskevan oikeuden myöntämisessä ei riittänyt perusteeksi päätöksen kumoamiseen.

84. Valittaja kuitenkin katsoo, että asiakirjojen tarkastelu, jonka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin suoritti selvittääkseen, oliko tässä asiassa rikottu puolustautumisoikeuksia, perustui virheelliseen lähestymistapaan.

85. Valittaja nimittäin väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin käytti taannehtivaa lähestymistapaa sen sijasta, että se olisi tarkastellut asiaa yrityksen tuonhetkisestä näkökulmasta. Valittaja toisin sanoen väittää, että sen sijasta, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin olisi tutkinut, olisiko yritys voinut käyttää riidanalaisia asiakirjoja, se tarkasteli, olisiko se, että yritys olisi käyttänyt näitä asiakirjoja, voinut johtaa siihen, että päätöksen sisältö olisi ollut erilainen kuin se lopulta oli.

86. On totta, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa valituksenalaisen tuomion 1074 kohdassa, ettei yksikään kantajista "osoita, että sillä, ettei asiakirjasta, josta kantajan olisi pitänyt saada tieto, ole annettu tietoa, olisi ollut kantajan kannalta haitallisia vaikutuksia menettelyn kulkuun tai Päätökseen".

87. Edellä mainitussa asiassa Hercules Chemicals vastaan komissio antamansa tuomion 81 kohdassa yhteisöjen tuomioistuin kuitenkin nimenomaisesti katsoi, että "asianomaisen yrityksen ei nimittäin tarvitse osoittaa, että jos sillä olisi ollut käytettävissään muiden tuottajien väitetiedoksiantoihin antamat vastaukset, komission päätöksellä olisi ollut toisenlainen sisältö, vaan sen on osoitettava ainoastaan, että se olisi voinut käyttää kyseisiä asiakirjoja puolustuksessaan".

88. Onko siis katsottava, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tosiasiallisesti käyttänyt virheellistä arviointiperustetta?

89. Mielestäni ei ole. Sehän käytti asiakirjojen analysoinnissa myös ilmaisuja "vaikuttaa kantajien puolustautumismahdollisuuksiin" (valituksenalaisen tuomion

1035 kohta), "on voinut vaikuttaa niiden puolustautumisoikeuksiin" (1036 kohta), "ei — — ole voinut vaikuttaa yritysten puolustautumismahdollisuuksiin" (1041 kohta) ja "sisältää mitään kantajien puolustautumisen kannalta hyödyllistä seikkaa" (1073 kohta).

90. Myös valituksenalaisen tuomion 1074 kohdassa käytetty ilmaisu "menettelyn kulku" viittaa implisiittisesti yritysten mahdollisuuksiin puolustautua menettelyn aikana.

91. Lisäksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämien tätä tutkimusta koskevien perustelujen tarkastelu paljastaa kiistatta tämän nimenomaan tutkineen, olisiko kyseisistä asiakirjoista voinut olla edes vähäistä hyötyä kantajille. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei siis rajoittanut analyysiään pelkästään sen kysymyksen selvittämiseen, oliko se, ettei riidanalaisia asiakirjoja ollut annettu tiedoksi, vaikuttanut lopullisen päätöksen sisältöön.

92. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen perusteluissa päädytään pääasiassa sellaiseen johtopäätökseen, etteivät kyseiset asiakirjat suinkaan olisi tukeneet valittajan väitettä, vaan ne olivat joko sellaisia, ettei kantaja niiden luonteen tai aiheen vuoksi olisi voinut niihin edes vedota, tai sellaisia, että ne sisältönsä puolesta olisivat pikemminkin olleet omiaan vahvistamaan komission johtopäätöksiä, tai ainakin sellaisia, etteivät ne missään tapauksessa olisi olleet mitenkään ristiriidassa komission johtopäätösten kanssa.

93. Mielestäni ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen analyysimenetelmä oli edellä mainitun yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukainen.

94. Vaikka näin ei olisikaan ollut, valittajan on vielä osoitettava, että on olemassa sellaisia asiakirjoja, joista ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin olisi virheellisesti todennut, ettei niiden salaaminen ole ollut omiaan vaarantamaan puolustautumisoikeuksia.

95. Valittaja ei nimittäin voi tyytyä teoreettisesti väittämään, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on käyttänyt väärää arviointiperustetta. Sen on vielä osoitettava, että tämän virheen seurauksena ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, ettei jokin asiakirja olisi voinut saada komissiota tekemään erilaista päätöstä, vaikka itse asiassa yritykset olisivat voineet vedota kyseiseen asiakirjaan.

96. Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntöä ei voida tulkita siten, että riittää, kun yritys vakuuttaa, että se olisi teoriassa voinut käyttää kyseistä asiakirjaa puolustuksessaan. On todettava, että on pystyttävä osoittamaan, että kyseisen asiakirjan käyttö puolustuksessa olisi voinut taata uskottavat mahdollisuudet menestyä, vaikka ei olisikaan täyttä varmuutta siitä, olisiko se saanut komission muuttamaan kantaansa, sillä muussa tapauksessa tällä oikeuskäytännöllä olisi järjettömät seuraukset.

97. Joka tapauksessa valittaja välttää yksilöimästä ainuttakaan asiakirjaa, jota se olisi voinut käyttää puolustuksessaan ja josta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin olisi virheellisesti todennut, ettei sen salaaminen ole merkinnyt puolustautumisoikeuksien loukkaamista.

98. Tästä seuraa, että tarkasteltiinpa asiaa minkä hyvänsä arvosteluperusteen kannalta, valittaja ei osoita, että asiakirjoihin tutustumista koskevan oikeuden antamisessa ilmenneet sääntöjenvastaisuudet olisivat mitenkään vaikuttaneet sen puolustautumismahdollisuuksiin.

99. Tämän valitusperusteen neljäs osa ja näin ollen koko valitusperuste on siis hylättävä.

III Ratkaisuehdotus

Edellä esitetyistä syistä ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin

— hylkää valituksen;

— velvoittaa valittajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.